

УДК: 331

Штангей С. В.,

доцент кафедри управління проектами та загальнофахових дисциплін Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», Київ (України)

ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРОЕКТАМИ

Анотація. У статті проведено аналіз розвитку підготовки менеджерів освіти до управління проектами. Зазначено проблемні питання щодо соціально-педагогічних проектів.

Ключові слова: метод проектів, принципи підготовки, проектна діяльність, педагогічне проектування.

Shtangey S. V.,

TRAINING MANAGERS TO EDUCATION MANAGEMENT PROJECT SOCIAL AND EDUCATIONAL

Resume. Based on the analysis of international experience and local scientific traditions specified content of the basic concepts of the study. Professional management activity management education - the process of ensuring the implementation of the mission of educational institutions and major challenges for its effective functioning and development. Social and educational project - a complex of interconnected, coordinated controlled action (work) on a timely, cost and performance parameters, carried out by an individual or organization in the social and educational fields to create a certain product or service solve specific problems and successful achievement of certain targets aimed at a suitable environment. Preparedness education managers to manage social and educational projects - is the result of preparation, education managers mastering specific knowledge and skills to manage social and educational projects.

Selection Guidelines for education managers to manage social and educational projects as well based on the analysis conducted by global and domestic developments. Implicit is the use of common teaching managers Guidelines for education: scientific, systematic and consistency, harmonization of learning, integrity, accessibility, clarity, motivation, active person, individualization of learning, practical orientation and so on.

Key words: method of projects, principles of preparation, project activity, pedagogical design.

Постановка проблеми. Аналіз наявного наукового фонду з проблем управління проектами та менеджменту в освіті засвідчив, що публікації з управління соціально-педагогічними проектами не відповідають тим

вимогам, які сьогодні ставляться до менеджерів освіти. Існує низка публікацій щодо управління інноваціями в освіті (Ю. Безверхня, Л. Даниленко та ін.), в яких розглядаються поняття «інноваційний освітній проект», «інноваційна освітня програма», водночас недостатньо розкрито методи, методика, інструментарій управління проектами. Учені (Н. Коломінський, В. Крижко, І. Мороз та ін.) лише частково торкаються питання управління проектами, наголошуючи на тому, що це одна зі складових діяльності керівника освітньої установи. Наукові дослідження з управління проектами (К. Грей, Е. Ларсон, А. Товб, Б. Тянь тощо) здебільшого висвітлюють вузькі для своєї спеціальності питання, що не дають комплексного уявлення про проекти в галузі освіти і зокрема соціально-педагогічні проекти. Значний науковий інтерес становлять дослідження проблем соціально-педагогічного проектування політики в різних галузях (Л. Глебова, В. Юсупов та ін.), складових соціально-педагогічного проектування (В. Вембер, В. Загвязинський тощо), соціально-педагогічних проектів як засобів функціонування соціальних організацій та різноманітних об'єднань (О. Біла, М. Горчакова-Сибірська, І. Колеснікова).

Отже, наявні певні суперечності між: постійним зростанням вимог суспільства до рівня готовності менеджерів освіти до управлінської діяльності і реальним рівнем їхньої професійної підготовки; формально задекларованим інтенсивним розвитком підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами і реалізованими в педагогічній практиці екстенсивними підходами, що виявляються у відсутності дієвої системи критеріїв і показників якості їхньої фахової підготовки; реальним станом і очікуваним рівнем науково-методичного забезпечення процесу підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні десятиріччя, як у зарубіжній, так і вітчизняній науковій практиці, значна увага приділяється

таким напрямом наукових досліджень як: управління проектами (Е. Верзух, М. Гаршина, К. Грей, В. Дункан, Е. Ларсон, І. Мазур, А. Товб, Б. Тянь, В. Шапіро та ін.); проектний підхід в управлінні соціальною та освітньою галузями (Т. Брижованій, Л. Дума, І. Жуковський, О. Кузнєцова, І. Оберемок та ін.); компетентність менеджера проекту, керівника, управлінця (С. Бушуєв, І. Грабська, А. Єгоршин, І. Коваленко, С. Філімонова та ін.); соціально-педагогічна діяльність (І. Зверєва, А. Капська, Ю. Поліщук та ін.) тощо. Заслужують на увагу дослідження, присвячені визначенню специфіки професійно-управлінської діяльності менеджерів освіти (Р. Вдовиченко, Г. Єльнікова, Л. Калініна, Л. Карамушка, В. Маслов, Н. Островерхова, Є. Павлютенков, І. Підласий, В. Чайка та ін.); підготовки менеджерів освіти (В. Берека, А. Боровський, Б. Жебровський, В. Корнещук, Л. Кравченко, Т. Сорочан, Л. Паращенко, В. Симонов та ін.) та управління інноваціями в освіті (Н. Артикуца, Л. Буркова, О. Зайченко, С. Іващенко, Н. Романенко, Н. Федорова) і т. ін.

Мета статті – проаналізувати теоретичні аспекти розвитку підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами.

Виклад основного матеріалу. Суттєве значення має правильний вибір принципів підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами. Проведений аналіз свідчить про значний інтерес учених (В. Берека, О. Белоусова, С. Болтівець, С. Вершловський, М. Громкова, С. Змєєв, І. Колеснікова, Л. Кравченко, В. Кузьмінський, Е. Ліндемман А. Марон, Н. Протасова, Т. Сорочан, Є. Тонконога та ін.) до визначення основних та найбільш ефективних принципів підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами.

Так, В. Берека провідними в підготовці менеджерів освіти вважає:

- *принципи навчання*: науковості – спирається на зв'язок науки і навчального предмета чи сукупності предметів; системності і послідовності – відображає логіку побудови і послідовності формування системних знань про

управлінську діяльність, відповідних умінь і навичок у визначеному порядку та певній системі, коли кожний з елементів навчального матеріалу, спираючись на вже засвоєний, є підґрунтям для вивчення нового; гармонізація процесу навчання – навчально-виховний процес максимально сприяє ефективному вирішенню як освітніх, так і суто практичних управлінських завдань за умови раціонального використання навчального часу та зусиль; цілісності – навчання це цілісний процес, у якому взаємопов'язані різні боки та якості особистості, що розвиваються в комплексі; доступності – забезпечує поступове зростання рівня і складності навчального матеріалу відповідно до зростання пізнавальних можливостей; наочності – навчання будується на конкретних образах; мотивації – сприяє реалізації визначеної мети, завдань і мотивів підготовки менеджерів освіти, доцільному вибору ефективних форм, методів, засобів та оптимальної структури занять, спрямованих на реалізацію її змісту; активної особистості – відображає активну позицію особистості під час засвоєння знань, умінь і навичок та їх реалізації на практиці; індивідуалізації навчання – забезпечує оптимальні умови для ефективного навчання і практичної роботи кожної особистості в процесі організації фронтальних і групових форм роботи; практичної спрямованості – визначає зміст, завдання, форми і методику реалізації здобутих знань у практичній навчально-пізнавальній і дослідницькій діяльності, сприяє розвитку пізнавальної самостійності і творчої активності особистості;

- *принципи виховання*: єдності свідомості і поведінки – розкриває умови формування свідомості особистості в єдності з її практичною діяльністю в навчально-виховному процесі; наступності і системності – розвиває виховну систему як логічне поєднання мети, змісту, завдань, форм і методів підготовки менеджерів освіти в їх наступності й системності педагогічного впливу на особистість; комплексного підходу – розкриває умови комплексного вирішення завдань підготовки менеджерів освіти за умов

гармонійного поєднання навчальної, виховної та розвивальної функцій підготовки; єдності педагогічних вимог – забезпечує єдність і цілісність на основі тісної взаємодії освітніх систем, що функціонують у структурі підготовки, і виховних систем, що є складовими громадських освітніх об'єднань; індивідуального підходу – розкриває закономірності, певну періодичність та динаміку розвитку й становлення особистості з урахуванням етапу його навчання; ціннісного підходу – розкриває умови ефективного усвідомлення особистістю цінності людини та управлінського середовища; виховання у колективі – розкриває сутність і значення колективу як найвищої форми соціалізації, самореалізації і самоствердження особистості; позитивної мотивації – розкриває динаміку формування та забезпечує процес закріплення мотивів позитивного сприйняття як об'єктів управління, так і освітнього середовища загалом, що проявляється в управлінській діяльності; позитивного наслідування – розкриває закономірності й динаміку формування позитивних якостей особистості в навчально-виховному процесі та практичній управлінській діяльності; практичного спрямування – розкриває місце та значення взаємозв'язків і взаємостосунків особистості з об'єктами управлінської діяльності, їх трансформацію в процесі управління, особистісне ставлення до освітнього середовища [1, с. 130-132].

За висновками Л. Кравченко, система принципів підготовки менеджера освіти повинна базуватися на таких загально педагогічних принципах як: гуманізації, врахування вікових та індивідуальних особливостей, виховання в діяльності і спілкуванні, стимулювання до самовиховання, національного виховання, цілісного підходу до виховання, позитивного прикладу [2, с. 69].

Тривалі дискусії відбуваються щодо вибору найбільш ефективних методів підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами. Зауважимо, що поширення набула дефініція «метод проектів». Проблемам застосування цього методу присвячено чимало наукових доробок (В. Бербець, А. Вдовиченко, М. Єлькін, М. Ігнатенко,

С. Ізбаш, Л. Ковальчук, Г. Козлакова, Є. Павлютенков, М. Пелагейченко, Т. Подобєдова, Є. Полат, Д. Роусен, Н. Самойленко, В. Сидоренко, Ф. Столлер, А. Терещук, В. Тітова, С. Хейнес, Л. Хоменко, І. Чечель, С. Ящук та ін.).

Так, наприкінці 80-х і на початку 90-х років XIX ст. англійський педагог Сесіль Редді вдало спробував організувати навчання таким засобом, який дуже нагадує теперішній метод проектів. Дослідження у цьому напрямку набули поширення у наукових працях інших учених (Д. Дьюї, В. Кілпатрик, Е. Колінгс та ін.), які вважали, що діяльність учня повинна орієнтуватися на розвиток його мислення, в основі якого лежить особистий досвід. Також певні спроби використання та впровадження методу проектів спостерігались у вітчизняній педагогічній теорії і практиці у 20-х роках XX ст. Недоліком проектної системи вважалось перенесення акцентів з пізнання наук на суспільно корисну роботу школярів, що призвело, зокрема, до послаблення змістового наповнення навчальної діяльності учнів [16].

За висновками М. Єлькіна, метод проектів – це структурно-організаційна форма педагогічного процесу, що моделює професійну діяльність студентів і забезпечує інтегровану освіту та використання різних знань, а також розвиток і вдосконалення професійних знань та умінь: «проектний метод забезпечує перехід від традиційних освітніх технологій до нового типу навчання: знаково-контекстного, що відтворює предметний і соціальний контексти майбутньої професійної діяльності, стимулює творчий пошук і розвивальний характер вузівської педагогічної освіти» [3, с. 7].

Учені (Є. Павлютенков, М. Пелагейченко та ін.) метод проектів розуміють також як систему навчання, за якою учні здобувають знання та вміння у процесі планування і виконання проектів. Відповідно, проектна діяльність – це форма навчально-пізнавальної активності учнів, яка полягає в мотиваційному досягненні свідомо поставленої мети, забезпечує єдність та

спадкоємність різноманітних боків процесу навчання і є засобом розвитку особистості суб'єкта навчання [4, с. 8].

Поряд із поняттям «метод проектів» широко використовуються поняття «проектна діяльність» і «педагогічне проектування» (Н. Алексеєва, В. Безрукова, В. Беспалько, Є. Геніке, О. Гілева, В. Гінецинський, В. Гузеєв, Дж. Джонс, Д. Діксон, Я. Дітрих, В. Дубовий, Ю. Єгорова, І. Єрмаков, Є. Заїр-Бек, О. Касьянов, І. Колеснікова, А. Лігоцький, В. Мігунов, В. Монахова, Д. Пузікова, І. Сасова, Н. Солопова, Н. Суртаєва, Ж. Тощенко, Д. Філіпс, Л. Фред-Бувз, Т. Хатчінсон, П. Хілл, Ю. Чернова, Н. Шельпова, В. Юсупов та ін.) [5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14 та ін.]. Т. Подобєдова умовно визначила три етапи розвитку досліджень методу проектів: 1) методологічний (70-80 рр. ХХ ст.) – пов'язаний із обґрунтуванням поняття «педагогічне проектування»; 2) технологічний (90-ті рр. ХХ ст.) – широке використання проектного методу в різних сферах вітчизняної освіти; 3) практико-орієнтований (початок ХХІ ст.) – характеризується практико-орієнтованим розглядом педагогічного проектування як етапу діяльності вчителя, який прагне технологізувати навчальний процес з предмета. Вчена також обґрунтувала використання терміна «педагогічне проектування» як: 1) системного елементу цілісної системи професійно-педагогічної діяльності; 2) важливої функції педагогів і складової частини їхньої майстерності; 3) педагогічної технології, яка включає формулювання ідеї майбутнього педагогічного проекту, визначення завдань і умов створення моделі проекту, планування і організацію його конструкції, здійснення контролю, корекції та оцінки результатів суб'єктів проектно-педагогічної діяльності. Так, педагогічне проектування у змістовому плані – це діяльність учителя, спрямована на обґрунтування цільової ідеї, розробку, створення моделі та реалізацію педагогічного проекту як інноваційної моделі освітньо-виховної системи, зорієнтованої на масове використання. Педагогічне проектування у структурно-функціональному плані представляє єдність структурних

компонентів та відповідних їм функцій, що послідовно і циклічно змінюють одна одну і, тим самим, створюють певну педагогічну технологію. Аналіз всіх перерахованих підходів дозволив Т. Подобєдовій узагальнити та систематизувати основні етапи та практичні дії зі створення педагогічного проекту, а саме: 1) прогнозування (оформлення ідеї проекту); 2) моделювання (створення моделі); 3) конструювання (створення конструкту); 4) відтворення (впровадження проекту). Щодо проектно-педагогічної діяльності, вчена визначає її як компонент педагогічної майстерності і компетентності педагога, спрямований на створення системної моделі об'єкта педагогічної дійсності й можливих варіантів її використання за допомогою комплексу проєктивних умінь. Проєктивні вміння включають дії з діагностики і прогнозування рівня розвитку школярів, моделювання, конструювання і відтворення мети, завдань, плану й організаційної структури навчально-пізнавальної діяльності учнів, контролю, корекції й оцінювання результатів навчальної роботи, проєктування педагогічного процесу [15].

Отже, педагогічне проєктування дослідники розглядають з різних позицій і визначають як процес, вид діяльності, компонент педагогічної діяльності, як одну з функцій педагога та ін. На сучасному етапі педагогічне проєктування досліджувалось у таких аспектах: загальна теорія педагогічного проєктування; проєктування педагогічних систем внутрішньо-шкільного управління, а також управління закладами позашкільної освіти; проєктування педагогічного процесу з розробкою окремих елементів управління; проєктування педагогічних ситуацій для управління навчально-пізнавальною і навчально-творчою діяльністю; загальні питання соціального проєктування; теоретичні аспекти проєктування педагогічного процесу; проєктування навчального процесу; шляхи і засоби підготовки майбутніх учителів до проєктування виховної діяльності в школі; навчальні проєкти з різних дисциплін тощо.

Висновки. На основі аналізу світового досвіду й вітчизняних наукових

традицій уточнено зміст базових понять дослідження. Професійно-управлінська діяльність менеджерів освіти – це процес забезпечення реалізації місії освітнього закладу та основних завдань його ефективного функціонування і розвитку. Соціально-педагогічний проект – це комплекс взаємопов'язаних, скоординованих контрольованих дій (робіт) зі встановленими термінами, витратами й параметрами виконання, які здійснюються індивідуумом або організацією у соціальній та педагогічній галузях для створення певного продукту або послуги, вирішення специфічних завдань й успішного досягнення певних цілей, спрямованих на відповідне середовище. Підготовленість менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами – це результат підготовки, тобто засвоєння менеджерами освіти специфічних знань, умінь і навичок з управління соціально-педагогічними проектами.

Вибір принципів підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами так само базувався на проведеному аналізі світових і вітчизняних досягнень. Безумовним є використання загально-педагогічних принципів підготовки менеджерів освіти: науковості, системності і послідовності, гармонізації процесу навчання, цілісності, доступності, наочності, мотивації, активної особистості, індивідуалізації навчання, практичної спрямованості тощо.

Список використаних джерел:

1. Берека В. Є. Магістерська підготовка майбутніх менеджерів освіти: монографія / В. Є. Берека ; [за ред. А. Й. Сиротенка]. – Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2008. – 357 с.
2. Кравченко Л. М. Неперервна педагогічна підготовка менеджерів освіти: [монографія] / Кравченко Л. М. – Полтава: Техсервіс, 2006. – 420 с.
3. Елькін М. В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії засобами проектної діяльності: автореф. дис. на здобуття

наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / М. В. Елькін. – Київ, 2005. – 20 с.

4. Павлютенков Є. М. Мистецтво управління школою / Є. М. Павлютенков. – (Серія «Адміністратору школи»). – Х: Вид. група „Основа”, 2011. – 320 с.

5. Безрукова В. С. Педагогика. Проективная педагогика / В. С. Безрукова. – Екатеринбург: Деловая книга, 1996. – 344 с.

6. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем / В. П. Беспалько. – Воронеж: Изд-во Воронежского университета, 1977. – 304 с.

7. Гилева Е. А. Формируем у школьников технологическую и проектную культуру / Е. А. Гилева // Школа и производство. – 2001. – №4. – С.25-28.

8. Гинецинский В. И. Основы теоретической педагогики: [учебное пособие] / В. И. Гинецинский. – СПб.: Просвещение, 1992. – 288 с.

9. Гузеев В. В. Метод проектов как частый случай интегрированной технологии обучения / В. В. Гузеев // Директор школы. – 1995. – №4. – С. 36-47.

10. Дитрих Я. Проектирование и конструирование: системный подход / [Пер. с польского В. Мануйло]. – М.: Мир, 1981. – 456 с.

11. Ежова Т. В. Проектирование педагогического дискурса в высшем профессиональном образовании будущего учителя: автореф. дис. на получение научн. степени доктора пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования (педагогические науки)» / Т. В. Ежова. – Оренбург, 2009. – 46 с.

12. Єрмаков Є. Г. Проектне бачення компетентісно спрямованої 12-річної середньої школи / Є. Г. Єрмаков, Д. О. Пузіков. – Запоріжжя: Вид-во ХНРЦ, 2005. – 124 с.

13. Заир-Бек Е. С. Основы педагогического проектирования: [учебное пособие] / Е. С. Заир-Бек. – СПб.: Просвещение, 1995. – 124 с.

14. Касьянов О. В. Проектна технологія у навчально-виховному процесі: посібник для самостійної роботи слухачів підвищення кваліфікації / О. В. Касьянов. – Луганськ: Б.В., 2007. – 189 с.

15. Подобєдова Т. Ю. Підготовка майбутніх вчителів гуманітарного профілю до педагогічного проектування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. н. : спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / Т. Ю. Подобєдова. – Львів, 2005. – 21 с.

16. Hirsh D. School: A Choice of Directions. – Paris: OECD / CERI, 2002. – 36 p.

Матеріали подано в авторській редакції